

Article

Dossier *Les professions de les Humanitats
en la societat del coneixement*

Humanistes per al segle XXI

<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/campas0304/campas0304.pdf>

Joan Campàs i Montaner

Article

Dossier *Les professions de les Humanitats en la societat del coneixement*

Humanistes per al segle xxi*

<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/campas0304/campas0304.pdf>

Joan Campàs i Montaner

Resum

A partir d'unes consideracions crítiques respecte als qui, davant dels nous reptes i transformacions de la societat de la informació que afecten els àmbits de la cultura, del coneixement i de l'aprenentatge, només expliciten por i temors i, d'altra banda, a partir d'una valoració positiva del *Manifest de l'humanista del segle xxi*, aquest article proposa una reflexió sobre tres aspectes que serviren per a reconfigurar un nou humanisme digital: el paradigma de la complexitat, la revolució digital i la mundialització, per a desembocar en una invitació a la praxi política compromesa per tal de no convertir l'humanista en una entelèquia cultural i un simple caprici ornamental del sistema.

Paraules clau

humanisme, societat de la informació, paradigma de la complexitat, revolució digital, mundialització

Quan vaig començar a preparar els primers esborranys d'aquesta aportació a la Jornada d'Humanitats, em va caure a les mans un dels darrers números de la revista *Idees* (del gener-març de 2003), que dedica el seu dossier central al tema *Les Humanitats en temps d'Internet*. En un primer moment vaig pensar: «Ja m'han pres el tema». De seguida, però, vaig reaccionar positivament i em vaig dir: «Bé, ja tens la base sobre la qual parlaràs a la Jornada», i d'una tirada em vaig llegir tot el dossier, que va de la pàgina 75 a la 121.

La presentació del dossier comença amb uns versos de la *Divina comèdia* sobre l'infern i s'afirma que les Humanitats han creuat el camí sense retorn que Dant identifica amb les portes de l'infern. Per dintre meu vaig pensar: «Malament! No els puc pas dir als estudiants i professors d'Humanitats que la calidesa i l'escalf d'aquests estudis no es deuen a la problemàtica que s'hi planteja, al mètode que s'hi treballa i a la interacció virtual entre tots els components dels estudis. Ara resulta que és per motiu de processos teològics que es remunten a la caiguda dels àngels primigenis». Vaig

continuar llegint per a veure si trobava el camí de retorn a casa, però en lloc de les molletes de pa llançades per algun tutor benigne, només ensopegava amb el que semblava que eren tots els pecats del món. A la tercera línia ja s'afirmava que les Humanitats agnitzen, a la cinquena que les Humanitats estan en crisi, i al final, quan semblava que podia trobar una taula de salvació, només m'oferia una exaltació d'Homer com a paràmetre conceptual enriquidor. Les quaranta pàgines restants anaven, més o menys, en la mateixa direcció. Crisi de civilització, malestar dels ensenyants, pèrdua de referents, la tecnologia totalitària, incapacitat de comprendre el sentit del temps... No m'acabava d'explicar com és que en quaranta-sis pàgines dedicades a *Les Humanitats en temps d'Internet* no sortís, ni una sola vegada, la paraula *Internet*, i l'únic cop que s'esmenta l'*ordinador* es fa al costat de la paraula *pissarra*. Això sí, algú va fer referència a la bibliografia al llibre d'en Castells. És aquest el discurs que cal construir, el de la mirada al passat, el dels referents coneguts, el de les certeses del canón, el dels valors perennes inherents a Shakespeare, Cervantes i El Bosco?

* Aquest text forma part del dossier elaborat a partir de la I Jornada sobre les Professions de les Humanitats en la Societat del Coneixement, organitzada pels Estudis d'Humanitats i Filologia de la UOC, que va tenir lloc a Barcelona l'1 d'octubre de 2003.

Fem un gir de 180 graus. Continuava preparant esborranys per a aquesta presentació i, d'Internet, em va caure el *Manifest de l'humanista del segle XXI* (la seva URL és seneca.uab.es/humanitats/codi/manifest.html), redactat per Javier Antón Pelayo, coordinador de la titulació d'Humanitats de la UAB. Em semblava haver trobat, per fi, el que necessitava per a parlar en aquesta jornada. El *Manifest* comença afirmant que l'humanista del segle XXI participa de molts dels valors que van inspirar els humanistes del Renaixement, ja que estudia les ciències humanes per a elevar i perfeccionar l'individu. Això era una altra cosa, i com a mínim, havíem deixat l'infern enrere. Compara els *studia humanitatis* renaixentistes amb les matèries dels actuals estudis d'Humanitats i conclou que es fonamenten en les mateixes disciplines, i també afirma que les Humanitats no són una simple agregació de matèries, sinó una porosa horizontalitat que vincula diferents matèries. Una forma ben bonica de parlar de transversalitat i de transdisciplinarietat. Emfasitza el fet que l'humanista no es refugia en la contemplació i en la pràctica de la virtut i la saviesa, sinó que participa en la política i el govern, cosa que es coneixia amb el nom d'*humanisme cívic*. L'humanista, doncs, desenvolupava una intensa activitat intel·lectual, però alhora assumia tasques polítiques per a ser útil a la seva comunitat. I aquesta reflexió em duia a preguntar-me: «I quin tipus d'activitat intel·lectual pot desenvolupar l'humanista a l'era de la informació i, sobretot, com pot practicar aquest humanisme cívic? Què necessita saber, què ha de dominar i a través de què pot difondre els resultats de la seva recerca?» En el manifest es parla de saber parlar i escriure, argumentar, de tenir un esperit crític, i de dominar la tècnica de difusió de les idees, que si a l'era Gutenberg fou la impremta, ara és Internet, amb la seva interactivitat, les noves formes de llegir, la nova construcció d'una cultura multimèdia, tot plegat més a prop de l'esperit humanista, un esperit que té com a objectiu no tant aprofundir la particularitat com aprofundir la generalitat; per això l'humanista és versàtil, s'adapta als nous reptes intel·lectuals, perquè no és tant un magatzem de coneixement com un sintetitzador i intèrpret de dades aparentment inconnexes. I amb aquest bagatge i capacitats, pot afrontar la complexitat d'un món cada vegada més confús. I fins aquí el *Manifest*.

Dóna, certament, molt de joc comparar l'humanisme del Renaixement amb el que podríem anomenar *humanisme digital del segle XXI*, però aquesta comparació s'ha de fer tenint en compte quins són els canvis més importants que s'han produït entre ambdós humanismes. Deixeu-me que em centri en tres aspectes que considero fonamentals per tal de poder reconfigurar les noves Humanitats.

El paradigma de la complexitat

En primer lloc, es va produït un canvi de paradigma epistemològic que consisteix a passar del racionalisme cartesià o newtonià al **paradigma de la complexitat** o teoria del caos. No podem pensar la complexitat amb un pensament lineal, però és el tipus de pensament que hem heretat del segle XVI, ja que el període de

la història de les ciències inaugurat per Descartes i Galileu és col·locat sota el signe de la simplificació i l'ordre. Si es demostrava que el món estava ordenat era més fàcil deduir l'existència d'un ordenador. Des del segle XVI, l'aproximació racionalista al coneixement s'ha basat en les certeses que la ciència tenia l'objectiu de construir, ha separat l'objecte del coneixement del subjecte que coneix, ha privilegiat el coneixement especialitzat i no la visió holística del conjunt, i ho ha volgut traduir tot a equacions i fórmules que governen entitats quantificades. Des de Plató, el pensament occidental ha anat a la recerca d'un principi d'ordre que justificaria i explicaria l'ordre de l'Univers. L'observació dels planetes i el descobriment de la regularitat dels seus moviments suggerien, en efecte, que l'Univers és regit per lleis. Els esforços adreçats a desxifrar aquest ordre ha dut savis i filòsofs a simplificacions que han permès, sens dubte, grans progressos en el coneixement científic, però també han comportat el rebuig de tot allò que semblava contravenir l'ordre buscat. Nocions com temps irreversible, atzar objectiu, complexitat... foren eliminades de l'horitzó conceptual del pensament occidental. A més, aquesta aproximació determinista ha permès elaborar presentacions relativament fixes i progressives dels aprenentatges. Fins al segle XIX foren la literatura i l'art els que assumiren la funció de traduir i fer sentir la complexitat del món, dels éssers i de les societats.

Ara bé, a partir del segle XIX un nou paradigma es va començar a construir. El segon principi de la termodinàmica, formulat des del 1824, va introduir la irreversibilitat en la Física. Aquest principi de degradació de l'energia o entropia creixent va ser molt aviat entès com un principi de desordre creixent. Una idea s'imposà aleshores: l'estat més probable per a qualsevol sistema és el desordre. El temps termodinàmic és un temps de degradació. El caos molecular es presenta, així, doncs, com el destí de tot sistema. El desordre s'inscriu, d'aquesta manera, en el cor de l'Univers concebut com un sistema complex. El paradigma de la complexitat es va començar a apoderar del nostre pensament. La ciència contemporània ha anat introduint nocions com ara la influència de l'observador sobre el que s'observa, el caos determinista o la catàstrofe. En aquest marc en què la certesa es fonamenta essencialment en lleis estadístiques i ha de tenir en compte un cert nivell d'imprevisibilitat, el coneixement no pot ser totalment considerat com un corpus fixat i immòbil que s'ha de transmetre, sinó que ha d'integrar i ha de tenir en compte un seguit de perspectives relativistes. Cal continuar partint d'uns coneixements que s'han d'aprendre? O bé cal començar a pensar en la construcció col·lectiva de coneixement? El tríptic d'aquestes jornades recull una frase molt típica en Pedagogia: «L'estudiant no és un got que cal omplir, sinó un foc que cal mantenir encès». És similar, quant a contingut, amb la que diu: «No s'aprèn a tocar el piano escoltant un virtuós». Per què, si som diferents, tothom ha de saber el mateix en el mateix moment i de la mateixa manera? Deixeu-me utilitzar una metàfora fluvial. L'ensenyament tradicional estava basat en els «cursos» i era l'alumnat qui havia de remuntar amb esforç el curs del riu que havia escollit, pujar per diverses etapes i aconseguir al final de cadascuna un nivell de graduació (diplomatura, llicenciatura, doctorat...). El saber era considerat com un corpus

estàtic i ordenat. Es tractava d'aprendre coneixements i habilitats per a obtenir un títol reconegut socialment perquè una de les funcions de la universitat era homogeneïtzadora. Però avui dia la via del coneixement no es pot considerar com un camí ascendent que ens trasllada de les bases de la vida simple i plana a les altures elitistes. Sabem que el coneixement és dinàmic i complex, i que molt probablement no farem servir el que hem après quan exercim una feina; es tracta d'assimilar noves capacitats, de ser multiversàtil. El canvi de paradigma ens trasllada dels rius agitats però inamovibles en el seu curs al mar de la informació. En aquest mar de la informació, els rumbos són infinits, les rutes s'han de recórrer no només amb esforç de desplaçament, sinó també amb habilitat de navegació, i els horitzons ens els fixem nosaltres mateixos. És això el que significa navegar...

Complexitat, visió holística, incertesa, lògica borrosa, imprevisibilitat, poder d'allò que és efímer, autoorganització, no linealitat, interconnexió, punt de bifurcació, interacció..., vet aquí els paràmetres que haurien de fonamentar la metodologia dels estudis d'aquest nou humanisme, sabent, a més, que la juxtaposició d'assignatures no garanteix per si mateixa la interdisciplinarietat.

La revolució digital

En segon lloc, cal parlar del pas de la cultura analògica centrada en el llibre i el discurs textual a la cultura digital centrada en l'hipertext i en el codi binari. Repassant la història dels suports de l'escrit i de les formes i el concepte de lectura, es podria establir una primera hipòtesi: si amb el llibre s'inaugura la galàxia Gutenberg en un context d'ascensió del capitalisme, amb l'hipertext s'inaugura la galàxia Internet, en un context d'ascensió de la societat del coneixement.

Els treballs de Jack Goody sobre la raó gràfica,¹ els de Leroi-Gourhan sobre el gest i la paraula,² els de Derrida sobre la grammatologia,³ els de Christian Vandendorpe sobre l'evolució dels suports,⁴ els de Walter Ong sobre el pas de l'oralitat a l'escriptura,⁵ els d'Armando Petrucci sobre l'alfabetisme i societat,⁶ o bé els d'Eric Havelock sobre l'escriptura,⁷ els d'Anne-Marie Chartier i Jean Hébrard sobre què és la lectura,⁸ o els de Guglielmo Cavallo i Roger Chartier sobre la història de la lectura⁹ i els de Roger Chartier sobre llibres i lectors,¹⁰ es basen en un postulat comú: són les tecnologies les que distingeixen l'home de l'animal, és de la seva invenció que

depèn l'alliberament del pensament i el seu desenvolupament. A més, hi ha una clara interrelació entre suport, formes de lectoescriptura i pensament. La qüestió és, doncs: com el nou suport digital interactua amb les noves formes de textualitat i de lectura, i genera noves formes de pensament?

La digitalització de textos i documents modifica pregonament l'estatut del text separant-lo del seu suport (alguns consideren aquesta revolució més fonamental que la provocada per la difusió de la impremta en el Renaixement).¹¹ Entre el llibre i la pantalla hi ha tanta diferència com entre el rotlle i el còdex. No podem, en efecte, abstrure els textos dels objectes que els (su)porten ignorant que els processos sociològics i històrics de construcció del sentit dels textos recolzen en les formes en les quals ens són donats per a llegir. El text desmaterialitzat es converteix en un objecte inestable, mal·leable, modificable, transferible. Noves operacions intel·lectuals esdevenen possibles, les fronteres entre art i literatura en xarxa es difuminen. Recordem com Wittgenstein ja l'any 1945 deia que el llibre no era, per a ell, l'eina natural per a expressar els seus pensaments:

«Tots aquests pensaments els he posat per escrit com a *observacions*, com a paràgrafs breus, a vegades en cadenes més aviat llargues sobre la mateixa matèria, a vegades saltant d'un camp a l'altre amb un canvi ràpid. Des del principi fou intenció meua de recollir, algun dia, tot això en un llibre, la forma del qual, la vaig concebre de diverses maneres en moments diversos. Em semblava, però, essencial que, en ell, els pensaments avancesin d'una matèria a l'altra en una seqüència natural i sense llacunes. Després d'alguns intents fallits per tal de soldar els meus resultats en un conjunt així, em vaig adonar que no ho aconseguiria mai. Que el millor que jo podia escriure es quedaria sempre a ser només observacions filosòfiques».

WITTGENSTEIN, Ludwig (1983). *Investigacions filosòfiques*. Barcelona: Laia, pàg. 49.

Digitalització, teoria del caos i postmodernitat formen l'entramat sobre el qual es podria edificar el discurs de les noves Humanitats.

Els enllaços hipertextuals constitueixen l'altra revolució de la nostra relació amb el text. I no estem pensant en un enllaç com qui passa pàgina o salta a una altra web. Pensem en l'hipertext com l'eina que permet gestionar la complexitat, instrumentalitzar el funcionament del pensament i la construcció de sabers.

També és possible situar un text en relació amb el seu context de producció, augmentar-ne la llegibilitat presentant l'entorn

1. *La domesticación del pensamiento salvaje* (1985). Madrid: Akal, 194 pàg.

2. *Le geste et la parole* (1992). Paris: Albin Michel.

3. *De la grammatologie* (1967). Paris: Minuit.

4. *Du papyrus à l'hypertexte* (1999). Paris: La Découverte, 271 pàg.

5. *Oralidad y escritura. Tecnologías de la palabra* (1a. ed. en anglès a Londres: Methuen & Co. Ltd., 1982; 1a. reimpr. Argentina: FCE, 1993). Mexic: Fondo de Cultura Económica.

6. *Alfabetismo, escritura, sociedad* (pròleg de Roger Chartier i Jean Hébrard, 1999). Barcelona: Gedisa.

7. *La musa aprende a escribir: reflexiones sobre oralidad y escritura desde la antigüedad al presente* (1996). Barcelona: Paidós Ibérica, 192 pàg.

8. *La lectura de un siglo a otro: discursos sobre la lectura (1980-2000)* (2002). Barcelona: Editorial Gedisa, 208 pàg.

9. *Historia de la lectura* (2001). Madrid: Taurus Ediciones, 670 pàg.

10. *Libros, lecturas y lectores en la edad moderna* (1994). Madrid: Alianza Editorial, col. «Alianza universidad», 755, 320 pàg.

11. cf. Roger Chartier (1997). *Le livre en révolutions: entretiens avec Jean Lebrun*. Paris: Textuel.

que ha presidit la seva creació, situar-lo en una xarxa interdisciplinària... Sigui quin sigui el seu suport (*on line* o *off line*) i sigui quin sigui el seu objecte (base de dades o creació d'autor), l'hipertext se'ns mostra com el final d'un procés de complexificació creixent de la nostra relació amb l'escriptura i amb el saber.

I no entro en el tema de la interactivitat perquè, com diu Nathan Shedroff,¹² la interactivitat no existeix veritablement en aquest món de noves tecnologies, malgrat que el discurs habitual no para d'exaltar-ne l'aspecte interactiu. El Museu del Prado no és pas interactiu encara que s'hi pugui entrar per la porta de Velázquez o per la de Goya, encara que es pugui començar visitant els primitius flamencs, saltar a Rubens, pujar a la sala de Velázquez i acabar per les pintures negres de Goya (o del fill de Goya?). És curiós que a Humanitats encara no hi hagi cap assignatura que es digui, parafrasejant Finley, *Ús i abús d'Internet*. Però sí que la poca interactivitat que es dona en algunes instal·lacions i obres de *net art*, així com en poemes o narracions no lineals, plantegen una nova relació entre l'obra i l'usuari, qüestionen la figura de l'autor, fan desaparèixer la figura de l'espectador, la substitueixen per la d'interactor i creen seriosos problemes a les institucions museístiques que no saben ben bé què han de fer amb elles, ja que continuen pensant en termes d'exposició i de visitant passiu. Estem habituats a uns mitjans de comunicació (ràdio, televisió, cinema...) que han potenciat la passivitat i han prioritzat sobretot la visió, perquè ho han reduït tot a espectacle. Observem, si no, què sol passar a moltes llars: s'han eliminat les converses entre pares i fills perquè és més fàcil prémer el comandament a distància i veure comèdies en què surten pares i fills que parlen entre ells.

La mundialització

En tercer lloc, hi ha l'aparició d'un fenomen nou: la mundialització. Des del segle XIX, la fe en el progrés estava guiada per la certesa que el desenvolupament de la ciència, la tècnica i l'economia eliminarien la barbàrie de la història humana i assegurarien el triomf de la civilització. Amb tot, hem après que tot desenvolupament és ambivalent. Les matances de dues guerres mundials ens han revelat que la marxa del progrés no és lineal. Els avenços que ens porta el coneixement científic van acompanyats de les regressions cognitives de l'especialització, que no deixa percebre el context ni l'aspecte global.

L'efecte principal de constrenyiment de la mundialització prové de la dissimetria estructural entre una economia mundial de mercat i les polítiques nacionals, és a dir, d'una reducció sistemàtica de la política amb relació a l'economia. Avui dia la política es redueix al joc dels estats més poderosos. La mundialització del liberalisme és un vast procés de presa de possessió de l'espai mundial. No es tracta d'una conquesta amb les armes, sinó d'un acord entre les elits financeres mundials, acord condicionat per l'autonomia del mercat enfront dels estats i pel caràcter cada vegada més

incontrolable de la circulació de capitals. No és només un procés econòmic, sinó cultural, polític, social i estratègic. Constitueix, alhora, una continuïtat (perquè s'inscriu en les relacions de producció capitalistes i les reforça) i una ruptura (perquè inaugura una forma nova i original de sistema econòmic en la qual la relació capital-treball es modifica fonamentalment).

Què vol dir pensar la mundialització? Significa afrontar la complexitat del món, considerar la unitat i la diversitat del procés planetari, les seves complementarietats i antagonismes. La mundialització és unificadora, però també essencialment conflictiva; pensar que el mercat mundial només pot ser regulador si ell mateix és regulat; repensar les institucions monetàries, bancàries i financeres. Cal un nou sistema econòmic mundial, amb noves regles institucionals, i una autoritat mundial capaç de fer-les respectar; posar de relleu l'exploació desfermada dels treballadors dels països bloquejats, privats de tots els drets polítics i sindicals. Les deslocalitzacions van cap allà on els treballadors són mal pagats, però alhora la producció massiva a baix preu amenaça l'economia europea occidental; preveure que els desenvolupaments econòmics nous poden esdevenir socialment i culturalment destructors perquè desestructuren les societats llançades al desenvolupament accelerat, trenquen antigues regulacions sense aportar-ne de noves, i agreugen el procés destructiu de les diversitats culturals. És necessari fer una crítica de fons al liberalisme mundial i reconèixer la buidor dels principis del dogma economicista. Totes les nocions més importants i que servien de guia —el progrés, la ciència, la tècnica, el socialisme— s'han convertit en nocions problemàtiques. La crisi que fa desaparèixer el progrés promès fa avançar les regressions cap al passat, cap als fonamentalismes. Tot el planeta té dificultats: la crisi del progrés afecta tota la humanitat. El món perd la visió global i el sentit de l'interès general.

El problema principal és l'encavalcament de problemes. Tot es comunica, tot es relaciona, tot permet la comprensió, però, alhora, la incomprensió augmenta més. Tot és solidari, però també tot és conflictiu. Els dos grans reptes, el de la complexitat i el de la incertesa, ens diuen que vivim una aventura comuna a tota la humanitat i que aquesta aventura és desconeguda. La incapacitat de pensar alhora en els problemes locals i en els globals constitueix l'aspecte intel·lectual de la tragèdia de la nostra època. Actualment som víctimes de dos tipus de pensament tancat: el pensament fragmentat de la tecnociència burocratitzada, que retalla la realitat en trossos, i el pensament local, replegat en l'ètnia o la nació.

És precisament el nou humanisme el que pot aportar un pensament apte per a copsar el sentit de la multidimensionalitat de les realitats, per a conèixer el joc d'interaccions i retroaccions, per a afrontar les complexitats i no cedir als maniqueïsmes ideològics o a les mutilacions tecnocràtiques que no veuen el que no és quantificable. Les necessitats humanes no són només econòmiques i tècniques, sinó també afectives i mitològiques. També hem de saber que no hi ha res en la civilització que es pugui guanyar d'una manera segura, que sempre hi ha el risc de la regressió i la sort de l'avenç.

12. Nathan Shedroff. *What is Interactivity Anyway?* <http://www.nathan.com/thoughts/interpres/>

La Terra és la nostra realitat objectiva i la nostra pàtria subjectiva. Reintroduir la humanitat en el planeta és reintroduir el planeta en la política. No es tracta només de concebre la *mundialització* actual, sinó també de concebre l'era planetària en la qual totes les parts s'han tornat interdependents les unes de les altres.

Tot debat és simultàniament intel·lectual, polític i moral. Per això, hauriem de mirar de no convertir les Humanitats en un mer discurs decoratiu o hedonista, sinó que s'haurien d'estudiar per plaer, per a fruitar d'aquelles obres literàries o artístiques que sempre varem voler llegir o veure tot i que fins ara no havíem tingut l'ocasió de fer-ho. Seria bo que l'estudiant d'Humanitats no quedés convertit, al final dels estudis, en una columna jònica, la base de la qual només serveix per a mantenir, damunt del fust, una voluta, un caprici ornamental.

Conclusió: Per a un nou paradigma de les Humanitats

A partir de les consideracions fetes en els apartats anteriors, es podria deduir que l'humanista del segle XXI hauria de ser, sobretot:

- un expert en la complexitat
- un especialista en la cibercultura
- un geoestrateg de la mundialització

Tot plegat per a poder exercir el poder de les Humanitats. Es tracta d'un poder subversiu, transgressor, i no pas autoritari; un poder que no imposa, sinó que suggereix; que no dicta, sinó que invita a la lectura; que no ensenya, sinó que estimula l'aprenentatge. I aquest poder rau en com connecta la capacitat de fer amb la capacitat de saber, i a fer que altres sàpiguen que ells també poden fer alguna cosa amb el que saben. Perquè el que sí que podem fer, encara, és triar i formar part del món que està canviant.

Enllaços relacionats

I Jornada sobre les Professions de les Humanitats en la Societat del Coneixement

http://cv.uoc.edu/UOC/a/mgoat/les_noves_professions/

<--> Citació recomanada:

CAMPÀS, Joan (2004). "Humanistes per al segle XXI". *Digithum*, núm. 6 [article en línia]. DOI: <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i6.549>

Joan Campàs i Montaner

Professor dels Estudis d'Humanitats i Filologia (UOC)

jcampas@uoc.edu

Joan Campàs i Montaner (Balaguer, 1950) és professor titular d'Art i Hipertext de la UOC, llicenciat en Filosofia i en Història Contemporània i expert en Art Digital. Centra la seva recerca en els estudis sobre la interactivitat, l'imaginari ciborg i el cos digital, els avatars, la telepresència, la semiòtica dels nous mitjans, l'art a l'era de la reproductibilitat digital, l'art fractal, les instal·lacions interactives, el *net art*, l'art transgènic i els museus virtuals per a l'art en xarxa. El seu curs en línia d'Història de l'Art (http://cv.uoc.edu/~04_999_01_u07/homepage.html) va ser finalista del Premi Möbius de Barcelona (1998). Entre les seves darreres publicacions destaca *L'hipertext en Humanitats* (2000), *Història contemporània de Catalunya* (2002) i *L'art en pantalla. La creació digital a Internet* (2004), que va guanyar el V Premi d'Assaig i de Creació sobre Tecnologies de la Informació Nadal Batle i Nicolau, atorgat pel Consell Social de la Universitat de les Illes Balears (desembre de 2003).